

УДК 378:334.012.32:304.4

Загірняк Д.М.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри фінансів та банківської справи**Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля***Кратт О.А.***доктор економічних наук,**професор з покладанням обов'язків завідуючого кафедри маркетингу**Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*

НАСЛІДКИ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОШУК ВИХІДНИХ ПЕРЕДУМОВ

Останні кілька десятиріч сфера вищої освіти України перебувала у стані постійного реформування. Обраний вектор реформування передбачав реалізацію курсу ринкових перетворень з орієнтацією на європейські цінності та світові досягнення. Наслідки реформацій дозволяють судити про те, наскільки правильно був обраний курс і методи його реалізації, а також наскільки українська сфера вищої освіти була готова до таких змін. Основу аналізу наслідків склали доводи розумового порядку, що дало змогу відтворити діалектику вихідних умов, яка відображає суперечливість реформування даної сфери.

Ключові слова: вища освіта, державне фінансування вищої освіти, комерціалізація вищої освіти, глобалізація і регіоналізація вищої освіти, наслідки реформування вищої освіти.

Загірняк Д.М., Кратт О.А. ПОСЛЕДСТВИЯ РЕФОРМИРОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ПОИСК ИСХОДНЫХ ПРЕДПОСЫЛОК

Последние несколько десятков лет сфера высшего образования Украины находилась в состоянии постоянного реформирования. Выбранный вектор реформирования предполагал реализацию курса рыночных преобразований с ориентацией на европейские ценности и мировые достижения. Последствия реформаций позволяют судить о том, насколько правильно был выбран курс и методы его реализации, а также насколько украинская сфера высшего образования была готова к подобного рода переменам. Основу анализа последствий составили доводы рассудочного порядка, позволившие воссоздать диалектику исходных условий, которая отражает противоречивость реформирования данной сферы.

Ключевые слова: высшее образование, государственное финансирование высшего образования, коммерциализация высшего образования, глобализация и регионализация высшего образования, последствия реформирования высшего образования.

Zagirniak D.M., Kratt O.A. CONSEQUENCES OF REFORMATION OF HIGHER EDUCATION: SEARCHING OF INITIAL PRECONDITIONS

During the recent decades the field of higher education in Ukraine has been in the state of continuous reformation. The chosen vector of reformation provided realization of a course of market transformations with orientation to European values and world achievements. Consequences of reformation make it possible to judge to what extent the chosen course and methods of its realization were correct and, also, to what extent Ukrainian field of higher education were ready to such changes. The basis of the consequences analysis consists in mental conclusions, which enabled reproduction of initial conditions dialectics reflecting contradictions of reformation of this field.

Keywords: higher education, government financing of higher education, commercialization of higher education, globalization and regionalization of higher education, consequence of reformation of higher education.

Постановка проблеми. Майже чверть століття тому Україна обрала ринковий вектор розвитку економіки, у тому числі й комерціалізацію сфери вищої освіти (далі – СВО). Одночасно країна взяла курс на інтеграцію як у світову економічну систему, так і у світовий освітній простір. Ці обставини зумовили еволюцію української СВО на наступні два десятиліття. Ухвалені закони, національні програми, доктрини і стратегії розвитку вищої освіти (далі – ВО) стали підґрунтям законодавчої бази реформування СВО у напрямі досягнення європейських і світових освітніх ідеалів.

Прагнення досягти цих ідеалів було і залишається настільки впливовим і популярним у вітчизняному освітньому середовищі, що не допускає думки щодо критичного підходу до аналізу розвитку освітніх систем, які визначені для наслідування. Разом з тим авторитетні на Заході фахівці не настільки оптимістичні щодо результатів розвитку ВО у країнах, чії національні системи вищої освіти визнано найкращими у світі. Якщо допустити, що західні моделі ВО не настільки ідеальні, наскільки їх популяризують в Україні, то правомірно зробити кілька припущень. Перше – орієнтація на визнані світові освітні моделі зовсім не виключає для української СВО негативних наслідків, які мають місце у розвитку західних СВО.

Варто зауважити, що радянській системі ВО були притаманні риси, які стали перепоною на шляху ринкових реформ. У зв'язку з цим можна зробити друге припущення – у ході реформ колишні риси ВО повністю не були усунені, а до них ще й додалися недоліки західних моделей СВО, тобто виник симбіоз проблем. Третє припущення – реформація ВО породила мутаційні форми, які стали результатом синтезу постсоціалістичних рис і новонабутих недоліків. Отже, для подальшого реформування вітчизняної СВО доцільно перевірити істинність висунених припущень або довести їх безглуздість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Демаскувати тенденції розвитку ВО та причини, що їх зумовили, стало надпопулярно у професійному товаристві за останні два десятиліття. Як першорядну тенденцію розвитку СВО західні (Б. Кларк, Т. Хассі, П. Сміт, Е. Неборський, М. Бен-Перець [1; 2, 3; 4]) та вітчизняні фахівці (Т. Оболенська, С. Кучеренко, І. Пасінович [5; 6; 7]) виокремлюють брак фінансів. Комерційна активність навчальних закладів хвилює багатьох як зарубіжних (Д. Бок, Е. Неборський, М. Нуссбаум [8; 3; 9]), так і вітчизняних (І. Пасінович [7]) науковців. Глобалізація стала «притчею во языцех» практично у всіх сферах життя суспільства. СВО не є винятком, що підтверджують дослідження

зарубіжних (М. Бен-Перец, М. Квіск [4; 10]) і вітчизняних (Н. Мосьпан [11]) учених. Регіоналізація СВО як зворотний бік глобалізації теж перебуває під пильною увагою зарубіжних (Х. Голдстайн, Д. Друкер, Е. Неборський [12; 3]) і вітчизняних (Л. Цимбал [13]) фахівців. Усе частіше як західні (Т. Хассі, П. Сміт [2]), так і вітчизняні (С. Гончаров, О. Бордюженко і Н. Бордюженко [14]) науковці висловлюють думку, що комерціалізація призвела до суттєвих небезпечних змін в освітній системі. Є на Заході й такі фахівці (Т. Хассі, П. Сміт [2]), які вбачають у комерціалізації підрип підвалин громадянського суспільства. Стилий аналіз публікацій свідчить про визнання всіма фахівцями радикальних змін у СВО за останню чверть століття. Трансформувалися як відносини суб'єктів усередині СВО, так і ставлення до сфери з боку суспільства. Результати реформації отримали гідну критичну оцінку фахівців, але при цьому залишилося нез'ясованим питання про те, наскільки вітчизняна вища школа змогла опанувати світові та європейські освітні цінності. Правомірність питання зумовлена тим, що західні вчені визнають недосконалість своїх освітніх систем, а українські – наполегливо пропагують західні здобутки у СВО.

Постановка завдання. Завдання статті полягає в тому, щоб виявити характер наслідків реформування вітчизняної сфери вищої освіти за допомогою використання нормативно-асиміляційної функції розумових доводів, яка дозволяє виявити вихідні передумови наслідків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для реалізації зазначеної мети наведено вагомі аргументи розумового порядку щодо найважливіших реформацій у розвитку української вищої освіти, до яких належать як зміни, що найбільш обговорювані в освітньому просторі, так і ті, що набули резонансу в засобах масової інформації. Здоровий глузд як найпростіший метод пізнання дозволяє на рівні абстрактних висновків упорядкувати хаотичні уявлення про перегворення, які мали місце у вітчизняній СВО, стосовно сучасних явищ і тенденцій розвитку зарубіжних освітніх сфер.

Перший аргумент пояснює роль держави у фінансуванні вищої освіти. Якцо судити за кількістю публікацій і рівнем критичності висловлених думок, то серед багатьох прикмет найбільш резонансним є скорочення обсягів державного фінансування ВО. За часів Радянського Союзу безкоштовна для громадян освіта вважалася одним із головних досягнень соціалізму. Однак питання державного фінансування освіти було і залишається гострим і для західних СВО. Так, Б. Кларк наголошує, що у середині ХХ ст. держава була головним фінансовим протектором. У міжвоєнний період державне фінансування складало близько третини від загального, а після Другої світової війни становило 90% бюджету британських університетів. У відповідь на значне скорочення державного фінансування на початку 1980-х років університети підвищили комерційну активність, щоб вижити у ринковому середовищі [1, с. 35-36].

Т. Хассі і П. Сміт стверджують, що університети і коледжі Великобританії не мають достатньо коштів для підтримання на належному рівні навчально-методичного забезпечення студентів. Вплив студентів як замовників освітніх послуг може мати далекосяжні наслідки для вищів, які не мають коштів для задоволення їх вимог. Автори порівнюють ринок з примхливим звіром, який керуючись короткостроковими вимогами і забаганками, не зважає на довгострокові їх наслідки [2, с. 47]. Е. Неборський зазначає,

що на початку 1990-х у США фінансова підтримка університетів з федерального рівня перемістилася на рівень штатів. Це істотно знизило дотації, оскільки, по-перше, не всі регіони мали однаковий розвиток, а, по-друге, навіть найбільший бюджет штату не міг зрівнятися з федеральним бюджетом [3, с. 29]. Отже, по обидва боки Атлантики у різних національних системах ВО мала місце схожа ситуація щодо скорочення державного фінансування ВО.

Глобалізація, на думку М. Бен-Перец, породжує фіскальну кризу держави загального добробуту, що змушує скорочувати витрати на освіту незалежно від ідеологічних забяганок і реорганізації виробничого процесу. В умовах жорсткої фінансової економії та структурних реформ економіки зростає роль міжнародних організацій (Всесвітнього банку, ЮНЕСКО), які суттєво впливають на освітню політику [4, с. 15]. Отже, авторка доводить планетарний масштаб цього явища, який підпорядковує національні специфіки дії глобальних факторів.

Готовність урядів окремих європейських держав, починаючи з 20-х років ХХ ст., фінансувати університети є реакцією на посилення соціальних настроїв у суспільстві. В окремих країнах ця ініціатива втратила актуальність на початку 80-х, коли фінансування ВО стало непосильним тягарем для їх бюджету. Між тим в окремих країнах частка державного фінансування університетів привалює до сьогодні. На думку Т. Оболенської, тільки у деяких розвинених країнах безперервна ВО настільки істотно субсидіюється урядом, що, як і раніше, здатна скласти серйозну конкуренцію ринковим пропозиціям, які вимагають повної оплати послуг. Автор зазначає, що, за оцінками експертів, скорочення попиту на комерційні навчальні послуги у східних землях Німеччини виявляється на тлі стійкого попиту на послуги вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ), фінансовані державою [5, с. 51]. Даний факт ніяким чином не ставить під сумнів дію глобальних чинників, а навпаки, підтверджує їх відносність, виходячи з рівня розвитку економіки тієї чи іншої країни.

С. Кучеренко повідує істину, стверджуючи що фінансування освіти має узгоджуватися з економічним розвитком країни. За декларованими обсягами фінансування Україна посідає одне із перших місць у Європі, зокрема, згідно зі ст. 61 Закону України «Про освіту», сума видатків на освіту становить 10% від національного доходу. Однак жодного року цим намірам не судилося збутися. Оскільки держава не спроможна забезпечити фінансування розвитку ВО, то перекладає свої зобов'язання на громадян [6, с. 22, с. 23]. Так, питома вага студентів, які навчалися у ВНЗ I-IV рівнів акредитації за рахунок державного бюджету, у 2008/09 н. р. складала 35,3%, а у 2013/14 н. р. – 42,6%, за рахунок місцевих бюджетів 2008/09 н. р. складала 3,4% а 2013/14 н. р. – 4,7%, за рахунок органів державної влади і юридичних осіб 2008/09 н. р. складала 0,5%, а 2013/14 н. р. – 0,4%, за рахунок фізичних осіб 2008/09 н. р. – 60,8%, а 2013/14 н. р. – 52,3% [15, с. 13; 16, с. 13].

Зауважимо, що скорочення держфінансування в Україні та США почалося на початку 1990-х років. Якщо врахувати, що, по-перше, скорочення на Заході відбувалося поступово протягом десяти років, а в Україні – протягом декількох років, а, по-друге, на Заході воно відбувалося нерівномірно по країнах, а в Україні скорочення позначалося на всіх ВНЗ, то умовно можна припустити однаковість інтервалу цього явища як в Україні, так і на Заході. При-

чина згорання державних програм криється у тому, що забезпечення конкурентного рівня ВО щорічно потребувало збільшення і без того чималого обсягу фінансування. При цьому державне фінансування не сприяло розвитку підприємницької ініціативи у цій сфері, що неминуче знижувало якість підготовки. У свою чергу, студенти, які навчаються за державний кошт, не могли висувати вимоги щодо якості освітніх послуг. Варто погодитися з І. Пасінович у тому, що вкладені в освіту кошти – це високоприбуткові інвестиції у людський капітал [7, с. 10]. Плата за навчання не лише стимулює студентів відповідально ставитися до отримання фахових знань і навичок, але передусім закладає підґрунтя для майбутньої професійної самореалізації. Отже, нестача державних коштів на ВО варто сприймати як об'єктивний процес, бо він є базовою умовою, а не результатом ринкових відносин.

Другий аргумент – скорочення державного фінансування, що зумовило комерційну активність вишів. Е. Неборський упевнений, що пошук фінансування змусив університети здійснювати комерціалізацію результатів своїх наукових досягнень. Саме ця комерційна діяльність отримала назву «академічний капіталізм» [3, с. 30]. Окрім реакції на скорочення бюджетних асигнувань, Д. Бок перераховує й інші причини активізації комерційної діяльності: зростаючий вплив ринку на американське суспільство, вплив приватного капіталу на університети, прагнення залучити кращих студентів і викладачів, розмитість ціннісних орієнтирів академічної науки, загострення суперництва між університетами [8, с. 24-36]. Автор переконаний, що іншого шляху у ситуації, що склалася, університети не мали, незалежно від наслідків.

М. Нуссбаум вважає, що основу зміни освітньої концепції, з одного боку, складає поведінка споживачів послуг вищої освіти (далі – ПВО), які бажають отримувати утилітарні знання та навички, що забезпечують фінансове процвітання. Тим самим споживачі нав'язують освітнім закладам своє бачення дидактики. З другого боку, університети розглядають свою роль у галузі професійної освіти з позицій забезпечення прибутку для бізнесу. У свою чергу, політична еліта держави в умовах кризи прагне до економічного зростання і мало уваги приділяє розвитку власне освіти. Зазначені тенденції притаманні усьому світові, але насамперед розвинутим країнам, зокрема США [9, с. 19-21, 23]. Отже, авторка з позицій конструктивної критики вказує на комерційний вектор розвитку світової СВО.

Вітчизняні фахівці також висловлюють думку щодо причин підвищення комерціалізації світового освітнього простору. До чинників активізації підприємницької діяльності вишів І. Пасінович відносить: скорочення державного фінансування, стійку тенденцію до зростання попиту на ВО, «старіння» знань [7, с. 16].

Активізація комерціалізації СВО є результатом прагнень усіх суб'єктів, чиї інтереси представлені у цій сфері. Посилення комерціалізації у західних СВО припускає, що комерція в даній сфері існувала споконвіку, а в подальшому вона набуде форм, які відрізняються від попередніх більшими масштабами і динамікою. Інтенсифікація у вітчизняній СВО передбачає формування комерціалізації з нульового рівня. Принципова відмінність ВО зумовлює різницю саме форм, методів і прийомів комерціалізації.

Третій аргумент – наслідки глобалізації для розвитку освіти значно масштабніші, ніж зменшення її фінансування. Освіта майбутнього, на думку

М. Бен-Перец, дозволить усім громадянам земної кулі орієнтуватися у мінливому соціально-економічному середовищі. Авторка стверджує, що глобалізація активізує комерційну складову освіти до формату «нестримного споживання» послуг [4, с. 15]. Варто зауважити, що глобалізація і комерціалізація – взаємозумовлені явища, оскільки метою останньої є збільшення обсягів продажу ПВО будь-якими прийнятними методами, у тому числі завдяки їх експорту. У цьому ракурсі Н. Моспан звертає увагу на щорічне зростання кількості українських студентів, які отримують освіту за кордоном. Вона акцентує на тому, що частина високоосвіченої молоді залишиться за кордоном. А значить відбувається «відток капіталу» у соціальному, демографічному та інтелектуальному вимірах, що зашкодить національному ринку праці через втрату частини працездатного населення [11, с. 148]. Варто додати, що втрачається саме високоосвічена й активна його частина, яка здатна була б покращити економіку власної країни.

Окрім економічного аспекту, глобалізація освітнього простору має й інші площини. Так, М. Квік вважає, що культурна чи політична єдність нації сьогодні не є рушійними силами розвитку університету, бо вони не мають суттєвого значення в умовах постнаціонального та глобального порядку. Служіння істині або нації нині не виправдовують буття університету, тому що не згадуються в дебатах на глобальному чи європейському рівнях [10, с. 35]. Отже, завдяки глобалізації національні й культурні особливості діяльності ВНЗ втрачають значущість, а комерційні аспекти усе більше стають домінуючими. Разом з тим комерційні подібання вишів стали основною причиною глобалізації.

Отже, для одних країн глобалізація з позицій комерції сприяє експорту освітніх послуг, а для інших – імпорту. У цьому сенсі Болонський процес для України одночасно є і рухом до європейської спільноти, і загрозою відтоку людського капіталу. Водночас з тим інтернаціоналізація господарських зв'язків і супутня їй міграція робочої сили потребують єдиних підходів до розуміння змісту ПВО як у різних країнах, так і на різних континентах.

Четвертий аргумент – паралельно з глобалізацією відбувається регіоналізація економічного простору, яка акцентує увагу на особливостях розвитку окремих його територій. Власне, ВО сприяє регіоналізації. Так, Х. Голдстайн і Д. Друкер зізналися у тому, що останні два десятиліття були свідками наслідків впливу вищої професійної освіти на процеси регіонального економічного зростання [12, с. 22]. Л. Цимбал наголошує на наявності регіональних диспропорцій розвитку ринку ПВО [13, с. 7]. Проаналізувавши рейтинги регіонів за індексами потенціалу ВО і доступу до неї та інтегральним індексом стану ВО в Україні, С. Гончаров, О. Бордюженко і Н. Бордюженко дійшли висновку щодо наявності розбіжностей [14]. Наявність взаємозалежності та взаємозумовленості між рівнями економічного та освітнього розвитку регіонів є очевидним явищем. Ідеальною варто сприймати ситуацію, коли виші повною мірою задовольняють потреби економіки регіону у висококваліфікованих кадрах і наукових розробках. Сучасні університети та бізнес не можуть і не повинні обмежуватися рамками регіонального співробітництва, але при цьому через соціальну відповідальність регіональні інтереси для них були і залишаються пріоритетними.

У відносини між ВНЗ і бізнесом на регіональному рівні втручається глобалізація. Зміна струк-

тури генерації знань, на погляд Е. Неборського, трансформує системи управління та фінансування ВО. Існуюча система управління має територіальну специфіку, оскільки прив'язана до бюджетів адміністративних територій розташування університетів. Ця проблема є предметом дискусії у США, бо вчені переконані, що науку складно утримати у національних кордонах. Цьому сприяє глобалізація і перетворення кодифікованих знань в об'єкт угод, у тому числі з використанням біржових торгів [3, с. 32]. Як довго триватиме ця дискусія і чим вона закінчиться, важко передбачити, оскільки вона зачіпає проблеми, від розв'язання яких залежить вектор еволюції матеріальної цивілізації. У недалекому майбутньому українські вищі, подібно європейським і американським університетам, будуть шукати компроміс між регіональними, національними і міжнародними інтересами.

Отже, регіоналізація СВО насамперед відображає суспільні інтереси територіальної громади з одного боку, та бізнесу, виробничі потужності якого розташовані на даній території, – з іншого. Люди зацікавлені в отриманні професійних знань вищого ґатунку, а бізнес – у висококваліфікованих працівниках. Держава зацікавлена у повноцінному розвитку кожного регіону. По суті, регіоналізація уособлює соціально-економічний характер розвитку ВО.

П'ятий аргумент – коли йдеться про соціальний характер розвитку ВО, то не варто ігнорувати думку про руйнацію комерціалізацією ВО засад громадянського суспільства. Так, Т. Хассі та П. Сміт упевнені, що в освіті, охороні здоров'я, підтримці хворих і безробітних ринкових відносин можуть завдати значної шкоди. Перша шкода – розрив зв'язку між можновладцями та громадянином-виборцем, який перетворюється на замовника та споживача послуг. Комерціалізація та державно-приватне партнерство знімають з політиків відповідальність за надання державних послуг. Уряд укладає контракт на надання ПВО, але громадяни не в змозі проконтролювати та притягнути до відповідальності заклади освіти. Таким прикладом є місцеві державні освітні установи в Англії та США. Друга шкода – бізнес не може кредитувати студента у достатньому обсязі та на прийнятних умовах, тобто неспроможний надати послуги, орієнтовані на створення та підтримку здатності людей функціонувати як добропорядні громадяни [2, с. 51]. Цілком ймовірно, що ці збитки можуть мати місце і в Україні, що потребує їх більш детальне вивчення. Якщо державно-приватне партнерство не настільки розвинене у вітчизняній СВО, то умови кредитних програм для здобуття освіти не набули широкої дискусії в суспільстві, незважаючи на значну частку студентів, які самостійно оплачують навчання.

Оригінальну та водночас просту для сприйняття ідею висловила М. Нуссбаум. На погляд авторки, освітні системи країн, які прагнуть прибутку, позбавляються знань, необхідних для збереження демократії. Натомість вищі скорочують обсяг гуманітарних наук і видів мистецтв. Задля конкурентоспроможності на світовому ринку держави позбавляються від цих знань як безглуздої та непотрібної надмірності. Курс держав на короткострокову рентабельність потребує формування корисних умінь, необхідних для отримання прибутку [9, с. 15, с. 16]. Прагматизм у навчанні протиставляється духовності, яка є базисом демократії. Однак демократичне товариство найбільш прийнятне середовище для підприємництва. Отже, прагматизм сприяє комерційному успіху, але

підриває підвалини підприємництва у довгостроковій перспективі.

Шостий аргумент – наслідки комерціалізації вийшли за межі СВО, що передбачає зворотний зв'язок, тобто освітня сфера змінюється під впливом зовнішніх обставин, які викликані її комерціалізацією. Варто погодитися із Л. Цимбал, яка визнає, що стан ринку ПВО є похідним від загальних передумов і специфіки регулювання [13, с. 7]. Причини мають різну природу, а отже, впливають на різні аспекти функціонування СВО.

Інтеграція вітчизняної СВО у європейський освітній простір як елемент освітньої глобалізації передбачає зміни в організації навчального процесу. Підписання Україною Болонської конвенції передбачає впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Однак Т. Хассі та П. Сміт вбачають загрозу британській освітній системі у поширенні модулів, які підривають традиційні ліберальні погляди на освіту. Студенти отримують академічні ступені, нехтуючи послідовністю та глибиною розуміння на користь агрегування розрізаних елементів. Якість ступеня визначається продуктивністю модулів, які можуть не поєднуватися у єдине ціле. Значення ступеня на ринку праці може виявитися незначним [2, с. 52]. Зауважимо, що європейці критично ставляться до кредитно-модульної системи, яка останні десять років упроваджується у діяльність українських ВНЗ.

Раніше зазначалося, що більше половини українських студентів самостійно оплачують навчання. Посилення комерціалізації має неабиякі наслідки для якості ПВО та наукових досліджень. Т. Хассі та П. Сміт вважають, що перехід від державного фінансування, яке сприймалось як «безкоштовне», до навчання за контрактною формою змінив ставлення британських студентів до вишів і викладачів. Суттєвим наслідком змін є сприйняття студентами себе як клієнтів, а отримання освітніх послуг – як придбання товару. Цінність освіти, набутої за значні гроші, полягає у більш високій оплаті праці за наявності високої кваліфікації. При цьому студенти як клієнти не готові терпіти неякісний «товар» або побутові незручності [2, с. 45, с. 46]. Думка авторів щодо відмови держави фінансувати ВО констатує перехід до іншого змісту відносин українських студентів і вишів. Якщо слідувати їхній логіці, то державна політика України, яка продиктована браком коштів, підштовхнула університети до пошуку інших джерел фінансування.

Нині, коли Україна отримує таку важливу для стабілізації національної економіки закордонну фінансову допомогу, необхідно дослухатися думки М. Бен-Переца, яка вважає, що наявність міцних зовнішніх донорів може призвести до планування державної освітньої політики за допомогою маркетингу, а не раціонального суспільного вибору і планування [4, с. 16].

Існує ще один ракурс, який зумовлює інтеграцію українських ВНЗ у єдиний світовий освітньо-науковий простір. Розвиток сучасних інформаційних технологій, з точки зору Е. Неборського, розмиває межі процесу генерації знань, які стають умовними. Відбувається інтенсифікація наукових досліджень, оскільки обмін ідеями учених з різних куточків світу прискорює НТП і підвищує рівень ефективності досліджень [3, с. 31, с. 32].

Є обставини, на які звертають увагу західні

фахівці. але поки обходять увагою українські. Наслідки «академічного капіталізму» Е. Неборський вбачає у зміні статусу адміністраторів університетів. Раніше провідну роль в університетах США відігравали викладачі, а з переходом до ринкових відносин адміністратори забрали у професури кермо правління, оскільки вони фінансують університети. Виникає конфлікт за пріоритетність між фінансовими інтересами та якістю освіти і фундаментальними дослідженнями, оскільки адміністраторів хвилюють прикладні дослідження, від яких можна отримати негайний прибуток [3, с. 30, с. 31]. Аналіз подібних обставин є своєрідним застереженням сучасним вітчизняним адміністраторам вищої школи. Отже, західні вчені вбачають в активізації комерціалізації загрозу для якості навчання та фундаментальних досліджень, які є підвалинами майбутнього суспільства.

Висновки. По-перше, скорочення державного фінансування СВО неминуче породжує зростання її комерціалізації, яке неможливо утримати у національних кордонах, але можливо це зробити завдяки виключно регіональній економіці. Остання зобов'язана розвивати ВО у регіоні, яка відповідає за соціально-політичну стабільність у країні та при цьому відчуває на собі вплив від усього, на що вона впливає. Представлена структуризація аргументів не є логічною константою. Споглядання, помножене на судження, дозволяє впорядкувати аргументи у будь-якій послідовності, тобто забезпечити мислення у режимі «закритої раціональності», що передбачає пізнання у межах заданої системи передумов. По-друге, аргументи дозволили розділити наслідки реформування вітчизняної СВО на дві групи. Першу склали економічні результати, які піддаються коригуванню на рівні усунення причин або, навпаки, їх культивування, оскільки добре вивчені. До другої групи віднесені аргументи, які характеризують внутрішні та соціальні результати реформування СВО. Такі наслідки менше або практично не вивчені через їх латентний характер. Про їх наявність і природу прояву можна судити у періоди соціально-політичної нестабільності в суспільстві. По-третє, окремі аргументи західних фахівців варто інтерпретувати як застереження від негативних наслідків, які можуть проявитися в тому чи іншому аспекті функціонування української СВО. Вони заслуговують на особливу увагу. Представлені логічні конструкції у майбутньому будуть використані для генерування управлінської парадигми, що дозволить маніпулювати ними для побудови результативної та конкурентної у світовому масштабі моделі ВО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кларк Б.Р. Создание предпринимательских университетов: организационные направления трансформирования / Б.Р. Кларк ; [пер. с англ. А. Смирнова]. – М. : Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2011. – 240 с.
2. Hussey T. The trouble with higher education: a critical examination of our universities / T. Hussey, P. Smith. – New York and London : Routledge, 2010. – 153 p.
3. Неборский Е. Экономика образования США: университеты и капитализация : монография / Е. Неборский. – Saarbrücken : LAP LAMBERT Academic Publishing GmbH & Co. KG, 2012. – 70 с.
4. Ben-Peretz M. Policy-making in education: a holistic approach in response to global changes / M. Ben-Peretz. – Lanham : Rowman & Littlefield Education, 2009. – 171 p.
5. Оболенська Т.Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний і зарубіжний досвід / Т.Є. Оболенська. – К. : Вид-во КНЕУ, 2001. – 208 с.
6. Кучеренко С.Ю. Ринок вищої освіти України: економічний аспект / С.Ю. Кучеренко // Економічний вісник університету : зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького дер. пед. ун-ту ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький : «Вид-во КСВ», 2014. – Вип. 23(1). – С. 18-25.
7. Пасінович І.І. Державне регулювання вищої освіти в умовах ринкових відносин : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / І.І. Пасінович. – Л., 2009. – 20 с.
8. Бок Д. Университеты в условиях рынка. Коммерциализация высшего образования / Д. Бок ; [пер. с англ. С. Карпа]. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. – 224 с.
9. Нуссбаум М. Не ради прибыли: зачем демократии нужны гуманитарные науки / М. Нуссбаум ; [пер. с англ. М. Бендет ; под науч. ред. А. Смирнова]. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 192 с.
10. Квієк М. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / М. Квієк ; [пер. з англ. Т. Цимбала]. – К. : Таксон, 2009. – 380 с.
11. Мосьпан Н.В. Вища освіта України в умовах розвитку ринкової економіки / Н.В. Мосьпан // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 4. – С. 145-153.
12. Goldstein H. The Economic Development Impacts of Universities on Regions: Do Size and Distance Matter? / H. Goldstein, J. Drucker // Economic Development Quarterly. – 2006. – Vol. 20. – No. 1. – P. 22-43.
13. Цимбал Л.І. Особливості регулювання ринку освітніх послуг в Україні : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Л.І. Цимбал. – Чернівці, 2010. – 20 с.
14. Гончаров С. Маркетингові дослідження ринку вищої освіти в Україні / С. Гончаров, О. Бордюженко, Н. Бордюженко // Нова пед. думка. – 2012. – № 1. – С. 180-187.
15. Основные показатели деятельности высших учебных заведений Украины на начало 2010/11 учебного года : стат. бюллетень / відп. за вип. І.В. Калачова. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 207 с.
16. Основные показатели деятельности высших учебных заведений Украины на начало 2013/14 учебного года : стат. бюллетень / відп. за вип. І.В. Калачова. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 165 с.